

Eski Düzenden Yeni Düzensizliğe Türkiye'nin Yeri - Mustafa Aydın

Bu yazının ilk versiyonu, “Eski Dünya’dan Yeni Dünya’ya Türkiye’nin Dış İlişkileri” başlığıyla artık yayın hayatında olmayan, o zamanlar Türkiye’de öncü bir çevrimiçi yayın girişimi olarak <http://www.panoramadergisi.com> adresinde görücüye çıkan Panorama; Aylık Uluslararası İlişkiler, Ekonomi, Politika Dergisi’nde (No 13, Haziran 2005) yayımlanmıştı. Artık İnternet taramalarında bulunamayan ve tespitlerinin hala geçerli olduğunu düşündüğüm bu yazıyı, gözden geçirip güncelleyerek, 2020 yılında çevrimiçi olarak yayın hayatına başlayan Panorama’da yayınlamanın uygun olacağını düşündüm. Yazıyı güncellerken yazım dilini gözden geçirdim; analizlerde değişiklik ya da ekleme yapmak gerektiğinde ise, eğer değişiklik yapıldığı yerde net anlaşılmıyorsa, dipnot kullandım ki, konu Türkiye olduğunda 2005’ten bu yana fazlaca bir değişiklik olmadığı görülebilir.

[“Eski Düzenden Yeni Düzensizliğe Türkiye’nin Yeri” başlıklı analiz yazısını pdf olarak indirmek için indir butonunu tıklayınız.İndir](#)

Mayıs 2005'te İkinci Dünya Savaşı'nın Avrupa'da sona erişinin altmışıncı yıldönümü dünyada çeşitli törenlerle kutlanırken, en büyük tören pek çok liderin katılımıyla Moskova'da yapılmıştı. Bu törenlerde kutlanan artık var olmayan bir düzenin -"eski dünya düzeni"- başlangıç noktasıydı. İkinci Dünya Savaşı'nı sona erdiren antlaşmalar ve takip eden düzenlemelerle oluşturulan "1945 Düzeni", "Yalta Düzeni" ya da "BM Sistemi" olarak tanımlanan iki kutuplu uluslararası sistemi 1989-1991 yılları arasındaki paranteze almak mümkün.

Avrupa dışı iki nükleer gücün (ABD ve SSCB) bu kıtadaki karşılıklı dengesine dayanan düzen, dünyayı aynı kuşak içerisinde iki büyük yıkımla karşı karşıya bırakan Avrupa'ya kırkbeş yıl Soğuk Savaş -ama aynı zamanda soğuk barışı- yaşattı. Bu düzenin dayandığı unsurlardan iki kutuplu dengenin 20. Yüzyılın sonunda çökmesi, özellikle neo-realist uzmanlarca (Örneğin [Mearsheimer, "Back to the Future">\[1\]](#)) olumsuz değerlendirilmişti. Her ne kadar 20. yüzyılın soğuk barışı, iki nükleer gücün birbirlerini ve tüm dünyayı bir kaç kere yok etme garantilerinin çılgınlığına (**MAD** - *Mutually Assured Destruction; Karşılıklı Garantili Yıkım*) dayanıyorduydu da, sistemin devamlılığında avantajı/çıkarı olan blok liderleri müttefiklerini kontrol altında tutarak üçüncü dünya savaşının çıkmasını önlediler. Sistemin gerilen yayları da Avrupa dışı küçük çatışma ve savaşlarla rahatlatıldı.

Milyonlarca hayata mal olan Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarının müsebbibi olarak görülen ve Soğuk Savaş boyunca parçalanmış olan Avrupa ise, kısmen işgal edilmiş olarak ve her an nükleer silahların tehdidi altında yaşamak zorunda bırakıldı. Her iki savaşın da merkezinde yer alan Almanya, düzenin mikro örneğiydi. İlk başta dört galip devlet tarafından işgal edilen, sonra zorla iki parçaya ayrılan, başkenti bir duvarla bölünen, Doğu Prusya ve Silezya bölgelerini Polonya'ya vermeye zorlanan Almanya'nın doğusu korkunç bir baskı rejimine dönüşürken, batısı ABD'nin yönlendirmesiyle Fransa'yla bir araya gelerek bugün Avrupa Birliği'ne dönüşen sürecin temelini

attı.

Avrupa Birliği'nin bugün geldiği noktada, kökenleri ve Avrupa Kömür Çelik Topluluđu'nu (AKÇT) ortaya çıkartan süreç artık tartışılmıyor; hatta hatırlanmak dahi istenmiyor. Ama tarih unutmaz: AKÇT iki dünya savaşı çıkartmış Almanya'yı sistem içerisinde kontrol altında tutabilmek için ABD'nin dışardan maddi-manevi desteğiyle ve baskısıyla kuruldu. Eğer Almanya 1951 Nisan'ında resmen iki ülkeye ayrılmasaydı, batısı (resmen olmasa bile) o dönemde hala yürürlükte olan egemenliği kısıtlayıcı önlemler ve ülkede konuşlanan binlerce Amerikan askeri nedeniyle fiilen işgal altında olmasaydı ve Fransa İkinci Dünya Savaşı'ndan zayıflamış çıkarak ayakta durabilmek için ABD'nin Marshall Planı ile sunduğu yardımların devamına muhtaç olmasaydı, acaba AKÇT kurulabilir miydi?

Almanya'nın 7 Mayıs 1945'te teslim olmasıyla İkinci Dünya Savaşı Avrupa'da sona ermiş (savaşın tamamen sona ermesi için Uzakdođu'da Japonya'nın 2 Eylül 1945'te teslim olmasını beklemek gerekecektir), Şubat 1945 Yalta Konferansı'nda üzerinde anlaşmaya varılan düzen, Nisan'da San Francisco'da Birleşmiş Milletler (BM) örgütünün kurucu toplantısında "yeni dünya düzeni" olarak uygulamaya koyulmuştu.

İlk "büyük" savaşı yenikler safında kapatan Türkiye ise, bu sefer dışında kalmak için yaptığı manevraların ardından, savaşın sona ermesine çeyrek kala Yalta Konferansı kararları gereği San Francisco toplantısına BM kurucusu olarak katılabilmek için 23 Şubat'ta Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etmişti. Her ne kadar bu sefer teknik olarak galipler safında yer almayı başarmışsa da, Savaş boyunca izlediği "[savaş dışı kalma politikası](#)" nedeniyle Türkiye, Savaşın ardından yeni dünya düzeni kurulurken zor durumda kaldı. Daha 9 Ekim 1944'te Büyük Britanya Başbakanı Winston Churchill ile SSCB Devlet Başkanı Joseph Stalin arasında Moskova'da gerçekleştirilen görüşmelerin sonunda bir akşam yemeğinin ardından, peçete üzerinde planlanan ve savaş sonrası düzenlemelerde büyük ölçüde uyulan

dünyanın (aslında Avrupa'nın) nüfuz bölgelerine ayrılmasına ilişkin anlaşmada Türkiye'ye yer verilmemiş olması, Türkiye'nin yeni dünya düzeninde yaşayacağı sıkıntıların

ilk işaretiydi. Bu anlaşmada örneğin Romanya Sovyet nüfuz bölgesi, Yunanistan da açıkça ABD'yle uyum içinde Britanya nüfuz bölgesine bırakılırken, Türkiye'nin kısa süre sonra resmen şekillenecek Doğu-Batı ayrımında hangi safta yer alacağı belirlenmemiştir.

9 Ekim gecesi Moskova'da varılan anlaşma aslında, 20. yüzyılda büyük güçlerin Avrupa'yı (ve dünyayı) ikinci defa paylaşımına işaret ediyordu. Birinci Dünya Savaşı sonrasında intikamcı ve yenikleri sistem dışında bırakan düzen arayışının hatalarından ders alan galipler, bu sefer yenikleri de sisteme dahil ettiler ama sistemin kesin kontrolünü ellerine almayı da ihmal etmediler. Böylece BM sistemi kurulurken oluşturulan Güvenlik Konseyi'nde galiplere veto hakkı tanındı. Birinci Dünya Savaşı sonrasında ekonomik çöküntüsünün tekrarlanmaması için takip eden yıllarda dallanıp budaklanacak *Bretton Woods* sisteminin temeli atıldı.

Siyasi ve ekonomik boyutları bu şekilde kurulan yeni dünya düzeninin askeri yönü de 1949'da kurulan Varşova Paktı ve NATO'yla tamamlandı.

Zamanla herkesin işleyiş kurallarını öğrendiği ve dünyaya kırkbeş yıl hizmet eden bu yapının 1991'de çökmesinden beri tartışılan esas konu, yine-yeniden kurulmaya çalışılan "yeni dünya düzeni"nin yapısı ve gideceği yön oldu.[\[2\]](#)

1991'de dönemin ABD Başkanı George H. W. Bush'un erkeden ilan ettiği gibi yeni bir dünya düzenine geçil(e)medi. 1991'de tanık olduğumuz sadece eski düzenin yıkılmasıydı. Takip eden on yıl dünyanın çeşitli yörelerinde artan risklerle birlikte Avrupa'nın merkezinde katliamlar ve çevresinde sıcak çatışmalarla geçen bir ara dönemi vardı. Bu ara dönem de, 11 Eylül 2001'de El Kaide'ye mensup teröristlerin sivil uçakları füze gibi kullanarak New York ve Washington'daki hedeflere saldırmalarıyla sona erdi. 11 Eylül'den sonra, bu sefer başkanlık koltuğunda oturan George W. Bush'un "hiçbir

şey eskisi gibi olmayacak” söylemiyle yola çıkan ABD’nin tekrardan “yeni dünya düzeni” kurma çabası ve ABD’nin vizyonuna karşı çıkanların direnişine tanıklık ettik.

11 Eylül saldırılarının ardından Afganistan’daki Taliban rejimi ve El-Kaide varlığına yönelik operasyonunda ABD’ye destek veren BM Güvenlik Konseyi ve NATO üyelerinin önemli bir kısmı, takip eden Irak işgalinde (2003) ABD’nin karşısında yer almışlardı. Bu tutumun arkasında, ABD’nin Afganistan’dan Irak’a geçerken “uluslararası terörizmle mücadele” çabasından tek kutuplu dünya vizyonu çerçevesinde “yeni dünya düzeni kurma” aşamasına geçmiş olduğunun fark edilmesi yatıyordu. Irak Savaşı’yla başlayan ayak sürüme ABD’nin geliştirdiği Büyük Orta Doğu Projesine karşı çıkmayla devam etti.

Genel olarak bakıldığında, 1991’den sonra çeşitli güçlerin uluslararası politikaları büyük ölçüde yeni şekillenmekte olan dünya düzeninde pozisyon almaya yönelikti. Rusya’nın “yakın çevre” doktrini; AB’nin Barcelona Süreci, Balkanlardaki Rayoumont Süreci, Güneydoğu İstikrar Paktı ve nihayetinde Yeni Komşuluk Politikası; NATO’nun Akdeniz Diyalogu, Barış için Ortaklık projesi ve İstanbul İşbirliği Girişimi ile ABD’nin önce “Büyük” sonra “Geniş” Orta Doğu, en sonunda da Genişletilmiş Orta Doğu ve Kuzey Afrika (BMENA) ile Geniş Karadeniz Bölgesi (*Wider Black Sea Region*) söylemleri hep buna yönelik adımlardı. AB ve NATO’nun safhalar halinde gelen genişlemeleri de bu politikalara eşlik etti.

Bugün (bunu ister 2005, isterseniz 2023 olarak okuyun, tespit değişmiyor) gelinen noktada AB ve NATO yeni üyelerle Avrupa’nın doğusuna genişleyerek, neredeyse tüm Avrupa’yı aynı siyasi, ekonomik ve güvenlik sistemi içerisine aldılar. Yine AB, NATO ve ABD’nin çeşitli girişimleriyle Kuzey Afrika, Orta Doğu, Baltık Bölgesi, Kafkaslar ve Orta Asya’nın büyük bölümü, eski Doğu Avrupa ile Karadeniz kıyılarının önemli bir kısmı Batı ekonomik-siyasal ve güvenlik sistemiyle eklemlendi. Devam eden

süreçte yeni ilerleme noktalarının Batı Balkanlar, Ukrayna, Moldova ve Gürcistan'ın sisteme dahil edilmeleri olduğu açık.[3] Bu süreçte karanlıkta kalan alanlar (yani henüz Batı sistemine eklenmemiş bölgeler -Ermenistan, Suriye, İran, Irak) Türkiye'nin sınırları boyunca uzanıyor. Bu durumun, son yıllarda ABD ve AB'nin Türkiye'ye yönelik çeşitli politika ve baskılarını açıklamaktaki katkısı düşünmeye değer.

Dünyada bu gelişmeler olurken, Türkiye de kural ve tarafları henüz tam olarak belirginleşmemiş bir düzen içerisinde taraf seçmeye zorlanıyor (ve reddediyor). 20. yüzyılın başında Büyük Savaş olarak tabir eden Birinci Dünya Savaşı'nın başladığı günlerde Almanya tarafını seçen Osmanlı Devleti, bunun bedelini imparatorluğu kaybederek ve milleti anavatanını kaybetme tehlikesine maruz bırakarak ödemişti. Süreçten ders alan Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucuları iki dünya savaşı arası dönemde uluslararası ilişkilerinde giderek Batı'ya yaklaşmakla birlikte, mecbur olmadıkça taraf olmayan bir tutum izlemeye çalıştılar. Taraf olmaya zorlandıklarında da Osmanlı tecrübesinden devrıldıkları "farklı güçler arası rekabet ve dengelere oynama" stratejisini tercih ettiler. Daha Kurtuluş Savaşı yıllarında, İngiltere ile Fransa ve onlarla Sovyetler Birliği arasındaki farklılıkları kullanan Türkiye, Soğuk Savaş döneminde de ABD ile Sovyetler Birliği arasındaki rekabetten avantaj sağlamıştı. Fakat, Soğuk Savaşın sona ermesi ve ardından gelen düzensiz sistemsel dönüşüm dönemi Türkiye için "eski güzel günlerin" sonu oldu.

Soğuk Savaş sonrasında Türkiye dış ilişkilerinde üç nedenle sorun yaşamaktadır: Öncelikle, Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi belirgin şekilde birbirleriyle rekabet eden bloklar artık yok. Geçiş sürecinde farklı ülkeler birbirleriyle sonucu henüz belli olmayan bir rekabet içindeler. ABD'nin tek başına tepede konumlandığı bu yapı içerisinde, ABD hegemonyasına alternatif olarak öne çıkan devletler henüz bu potansiyellerini gerçekleştiremedikleri için Türkiye gibi ülkeler açısından şimdilik "gerçek alternatif" olabilmemiş değiller. Zaten ara ara ifade edilen "alternatif" ülke veya ülke gruplarının Türkiye'yle birlikte bir ittifak sistemi oluşturma arzusunda olduklarına dair bir işaret de yok. Bu ortamda uzun süre alttan alta rekabet eden AB ile ABD arasında denge arayışındaki Türkiye, bu iki gücün anlaşığı alanlarda (örneğin Kıbrıs sorunu) zor durumda kalıyor, anlaşma

olmadığı alanlarda (örneğin Irak) ise bu sefer kendi bölgesel çıkarları ile bu güçlerin karmaşık, çok boyutlu ve küresel çıkarları arasında denge kurmakta zorlanıyor.[4]

İkinci olarak, Türkiye'nin Soğuk Savaş sonrası dünyada nerede yer alması gerektiğine dair uluslararası arenada genel bir anlayış birlikteliği olmakla birlikte, özele inildiğinde büyük güçlerin paylaşım mücadelesinde Türkiye'nin yeri henüz belirsiz. Tıpkı İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra olduğu gibi, Soğuk Savaş sonrasındaki geçiş sürecinde Türkiye'yi açıkça yanında görmek isteyen ve bunu zorlayan bir gücün yokluğunda Türkiye yerini/yönünü bulmakta zorlanıyor. Savaş sonu nüfuz alanları paylaşımında Türkiye'ye yer verilmediği için, İkinci Dünya Savaşı sonunda Türkiye belli bir süre tek başına farklı gruplar arasında kendine yer aramak zorunda kalmış, bu arada ortaya çıkan Sovyet tehdidine karşı da tek başına direnmek durumunda kalmıştı. Bu ortamda Türkiye'nin Batı Blokuna yönelmesi bir taraftan ABD'nin Marshall Planı ve Truman Doktrini ile Türkiye'yi yanına çekmesi, diğer taraftan Sovyetler Birliği'nin çeşitli talepleriyle Türkiye'yi korkutup itmesinin sonucuydu. Soğuk Savaş sonrası dünyada ise bu şekilde ne Türkiye'yi belli bir yöne doğru itecek belirgin ağır bir askeri tehdit, ne de Türkiye'yi yanına çekme gayretinde olan belirgin bir grup var.

Türkiye'nin genel olarak Batı sistemi içerisinde olması gerektiği kabul edilmekle birlikte, bu beraberliği sağlayacak temel bağlantı ve çekim noktaları ile olası birlikteliğin işleyiş kuralları konularında belirsizlik devam ediyor. 1990'lı yıllarda Türkiye'nin tercihi ve ABD'nin cesaretlendirmesiyle AB alternatifi öne çıktıysa da Birlik üyelerinin Türkiye'yi tam üye olarak görme arzularının hızlı değişimi (ve 2020'ler itibarıyla artık hiç arzulu olmamaları) Türkiye'yi tercihini AB'den yana kullanmakta çekimserliğe itmektedir. Bu çekimin yokluğunda, bir dönem (1990'lar) denediği ABD birlikteliğinin ise, bu yakınlaşmanın bölgesel gereklerini yerine getirmek istemediği için ve bu ülkenin de en azından 2014'ten itibaren yakın çevresinde başka tercihlere yönelmesinden dolayı kısa-orta dönemde Türkiye için alternatif olmaktan çıktığını gördük. AB ve ABD böylece devreden çıkınca ve bir dönem gündeme gelen "değerli yalnızlık" söylemi de fayda

etmeyince, Türkiye'ye sadece hayali birliktelik senaryoları geliştirerek, farklı alternatiflerinin bulunduğu söylemine kendisini inandırmak kalıyor.

Son olarak, Türkiye de Soğuk Savaş sonrasında belirsizlik ortamında birlikte hareket edeceği devlet ya da devletler grubunu açıkça seçmekte zaafiyet göstermektedir. Tıpkı İkinci Dünya Savaşı içerisinde tarafını açıkça ilan etmekten çekindiği gibi, bugün de Türkiye ister istemez birlikteliğe sürüklendiği Batı'yı açıkça seçmekten çekinmektedir. Bu, bir taraftan geleneksel dış politikada denge arayışının sonucu iken, diğer taraftan Batı'yı oluşturan ana eksenlerin (AB ve ABD) bu konuda büyük bir arzu göstermemelerinin de yansımasıdır. Ayrıca, ülkenin son yıllarda yaşamakta olduğu kültürel ve sosyal kendini sorgulama sürecinin ve kimlik tartışmalarının da bunda etkisi olduğu açıktır. Sonunda Türkiye yeniden kendini iç ve dış siyasetinde birbirlerini besleyen krizler ve sorunlar sarmalıyla karşı karşıya bulmuştur. Bu ortamda başarılı dış politikanın geleneksel dayanak noktaları olan istikrarlı iç siyasi yapı, dengeli ekonomik gelişme ve yerinde askeri güç kullanımı unsurlarında yaşanan aksamalar Türkiye'nin dış ilişkilerine belirsizlik ve kararsızlık şeklinde yansımaktadır.

Bu şekilde sürekli kendini sorgulayan ve dışardan bir tehdit tarafından itilmeyen ya da güçlü bir tercihle çekilmeyen Türkiye için Soğuk Savaş sonrasında erken geçiş yılları (1990'lar) tıpkı 1970'ler gibi kayıp yıllar olmuştur. 1970'lerde ülkede yaşanan siyasi karmaşa ve parçalanmışlık nedeniyle iç ve dış politikalarında adım atamayan Türkiye, 1990'larda ise alternatifsizlik ile sanal alternatifler arasında gidip gelmiştir. Benzer şekilde 2000'li yıllarda da uluslararası sistem içerisinde bulunmak istediği yere tam olarak karar vermeyen Türkiye, önüne çıkan olası alternatif birlikteliklerin hiç birisinin gereklerini yerine getirmeye cesaret edememektedir. AB, ABD, NATO, Rusya, Avrasya, Türk Dünyası, Şanghay İşbirliği Örgütü, İslam Dünyası, tam bağlantısız ya da benzeri tüm seçenekler belirli davranış kalıpları gerektirmektedir. Türkiye ise bir taraftan kendi içinde yaşadığı ikilemler, diğer taraftan uluslararası sistemin evrim yönüyle ilgili netleşmeyen değerlendirmeleri nedeniyle bu seçeneklerin hiç birisinin gereklerini tam olarak yerine getir(e)mediğinden uluslararası ilişkilerinde hep daha karmaşık ve zor tercihlere sürüklenmektedir.

O kadar ki, Türkiye 1975'te ABD ambargosuyla karşılaştığında bile uluslararası ilişkilerinde bu kadar sıkışmamıştı. Zira o zaman bile Türkiye'nin hangi bloka ait olduğuna dair kuşku yoktu, sorun Batı Bloku içindeki bir anlaşmazlıktan ibaretti ve Türkiye'nin ihtiyaçları da Blok içinde başka kaynaklarca karşılanmıştı. Bugün ise Türkiye aynı anda AB ve ABD ile ilişkilerini gerginleştirme, buna karşılık Avrasya, Rusya ya da bölgesel başka alternatif birliktelikler oluşturamamasının sonuçlarını tecrübe etmektedir. Türkiye'nin "ABD ile ilişkilerin düzeltilmesi", "Rusya ile stratejik ortaklığın geliştirilmesi", "AB'ye tam üyelik misyonundan vazgeçilmemesi" ve "dış ilişkilerde stratejik otonomi" gibi alternatif önermelerin gereklerini yerine getirme niyeti olmadığından -ya da en azından dışardan bakınca net gözükmediğinden- çelişkili açıklamalar yapmak siyaseten çekici gözükebilir; fakat çok-terafli dış politika izlemeyle alakası olmayan bu tür açıklamaların Türkiye'nin uluslararası arenada inanırlılığına sürekli darbe vurduğunu unutmamak gerekir. Vatandaşın kafasını karıştırıp, olmayacak alternatifler etrafında heyecanlar ve [2022 itibariyle](#) Lozan Antlaşması'nın gizli maddeleri olduğuna inanmayan sadece yüzde 36'lık bir kitle bırakacak kadar komplolar üretilmesine katkıda bulunmak da cabası...

[1] John J. [Mearsheimer](#), "Back to the Future:

Instability in Europe After the Cold War", *International Security*, 15/4, 1990: 5-56.

[2] 1991'in üzerinden 32 yıl

geçti; 10'ar yıl arayla 1991 (Soğuk Savaş'ın sona ermesi), 2001 (11 Eylül saldırıları) ve 2011'den (Arap ayaklanmaları) sonra olmak üzere en az üç defa "yeni dünya düzeni" kuruldu ama bugün hala kesinlikten uzak bir şekilde uluslararası sistemin nereye evrileceğini tartışıyoruz.

[3] 2023 itibariyle AB'nin

Balkanlardaki genişleme süreci kendi mecrasında devam ediyor, Ukrayna ve Moldova'ya adaylık yolu açıldı, Gürcistan'a ise eksiklerini giderdiğinde aday olabileceği ifade edildi. NATO tarafında ise İsveç ve Finlandiya üyeliğe başvurular, arzulu diğer ülkeler için "açık kapı" politikasının devam ettiği vurgulanıyor ve üyeler Rusya ile savaşında Ukrayna'ya destek veriyorlar.

[4] Bu noktada bir güncelleme

şart gözüküyor. 2023 itibariyle uluslararası sistemdeki rekabet 2005'e oranla daha net gözüküyor. Her ne kadar Çin en azından şimdilik "kutuplu" bir rekabet içine girmek istemediğine dair işaretler veriyorsa da, ana çekişme eksenleri olarak ABD ve Çin öne çıkarken, Rusya'nın 24 Şubat 2022'de başlayan Ukrayna işgali, ABD ile AB ülkeleri arasındaki farklılıkları büyük ölçüde arka plana atarak NATO uyumunu güçlendirdi ve ABD liderliğinde "Batı" blokunu büyük ölçüde

perçinledi. Buna karşılık 2005'te potansiyel ana aktörler olarak görülebilen AB ve Rusya ile ikincil dengeleyici güçler olarak ifade edilen Hindistan, Brezilya, Japonya gibi ülkeler bu konumlarını büyük ölçüde kaybettiler. Türkiye açısından ise belirsizlik hala devam ediyor. Zaman zaman gündeme getirilen Rusya ve/veya Çin alternatifleri hala alternatif olmaktan uzaklar. Öte yandan Türkiye henüz sistemin iki kutupluluğa evrilmekte olduğuna kani olmuş değil ve mevcut "kutupsuz" veya "çok-lu kutuplu" yapıda "Batı yakınsamalı stratejik otonomi" duruşunu tercih ediyor. Türkiye söz konusu olduğunda 2005'te gözlemleyebildiğimiz AB ile ABD arasındaki farklılıklar, 2020'li yıllara doğru büyük ölçüde kaybolduğundan, son yıllarda Türkiye dış ilişkilerinde genelde karşısında daha yekpare bir yapı buluyor ve yakın çevresindeki hareket alanı daralıyor. Buna çare olarak bir süredir kullanılan Rusya ile işbirliği ise bu ülkenin Ukrayna'yı işgalinden sonra giderek sıkışan bir alana işaret ediyor.

Prof. Dr. Mustafa Aydın, Kadir Has Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa Aydın, Uluslararası İlişkiler Konseyi Yönetim Kurulu Başkanı ve Kadir Has Üniversitesi Öğretim üyesidir. Halen Euro-Mediterranean University (Slovenya) Senato Üyeliği ve World Council for Middle Eastern Studies Yönetim Kurulu üyeliği görevlerini sürdüren Prof Aydın, European Academy of Sciences and Art, European Leadership Network, Global Relations Forum, Turkish Atlantic Council, International Political Science Association ve International Studies Association üyesidir. Bugüne kadar yurt içi ve dışında çok sayıda üniversite ve araştırma merkezinde çalışmalar yürütmüş olan Aydın'ın Türk dış ve güvenlik politikaları, uluslararası güvenlik, uluslararası ilişkiler teorileri ile Karadeniz, Kafkaslar ve Orta Asya bölgeleri jeopolitik ve güvenliği üzerine yayınlanmış çok sayıda çalışması bulunmaktadır.

Bu yazıya atıf için: Mustafa Aydın, "Eski Düzenden Yeni Düzensizliğe Türkiye'nin Yeri" *Panorama Analiz*, 11 Ocak 2023, <http://www.uikpanorama.com/blog/2023/01/11/ma/>

Telif@*UIKPanorama*. Çevrimiçi olarak yayımlanan yazıların tüm telif hakları Panorama dergisine aittir. Aksi belirtilmediği sürece, yayımlanan yazılarda belirtilen görüşler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK, Global Akademi, Panorama Yayın Kurulu ile editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.